

روش‌های جمع‌آوری اطلاعات

احمد صفری، دانشیار، گروه‌رهنشنگ خادم‌دقیق و حسن بختیاری‌مقدم

تابستان ۱۳۹۳

www.ketab.ir

سرشناسه: صفری نژاد، احمد، ۱۳۴۲-

عنوان و نام پدیدآور: روش‌های جمع‌آوری اطلاعات / احمد صفری نژاد، امیر هوشنگ خادم‌دقیق، حسن بختیاری مقدم

مشخصات نشر: تهران، دانشکده علوم و فنون فارابی، ۱۳۹۰

مشخصات ظاهری: ۱۳۳ ص

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۰۲۸-۲۴-۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتاب‌نامه: ۱۳۳

موضوع: اطلاعات نظامی

موضوع: اطلاعات نظری - فن‌آوری اطلاعات

موضوع: جاسوسی

شناسه افزوده: خادم‌دقیق، امیر هوشنگ، ۱۳۵۰

شناسه افزوده: بختیاری مقدم، حسن، ۱۳۵۰

شناسه افزوده: دانشکده علوم و فنون فارابی

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۰ ۷۹ ص / UB۲۵۰

رده‌بندی دیویی: ۳۵۵/۳۴۳۲

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۲۵۳۹۶۱۵

مدیر اجرایی: علی افضلی

ویراستار علمی: علی اکبر قیاسی کرمانی

ویراستار ادبی: دکتر منوچهر دانش‌پژوهان

امور رایانه‌ای: مازیار مستعد

طرح جلد: سید مصطفی موسوی‌نیا

نویت چاپ: اول، تابستان ۱۳۹۳

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۷۰۰۰۰ ریال

چاپ و صحافی: دانشکده علوم و فنون فارابی

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

از تمامی استادان و اندیشمندان ارجمند تقاضا دارد نظرات اصلاحی خود را در مورد این اثر به نشانی تهران، صندوق پستی ۴۵۷۳-۱۹۳۹۵ (دانشکده علوم و فنون فارابی - معاونت پژوهش) ارسال فرمایند.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۷
فصل اول: کلیات	
تاریخچه جمع‌آوری اطلاعات	۱۱
مبوم جمع‌آوری اطلاعات	۱۵
مبایع اصلی سامانه جمع‌آوری اطلاعات	۱۶
بزرگ‌های یک سامانه جمع‌آوری اطلاعات مناسب	۲۴
چگونگی جمع‌آوری اطلاعات	۲۴
سطوح مختلف جمع‌آوری اطلاعات	۲۹
فصل دوم: نقش جمع‌آوری اطلاعات در نیروهای نظامی	
کلیات	۳۵
نقش جمع‌آوری اطلاعات در سامانه‌های C4I	۳۸
نیازمندی به توان همکاری متقابل در جمع‌آوری اطلاعات دفاعی	۴۰
برتری اطلاعاتی و تأثیر آن در مأموریت	۴۱
نقش انسان در حوزه فعالیت‌های اطلاعات	۴۳
قابلیت‌های جمع‌آوری اطلاعات برای عملیات OOT	۴۴
نیازمندی‌های اطلاعاتی فرمانده	۴۵
فصل سوم: جمع‌آوری اطلاعات سیگنال (SIGINT)	
کلیات	۴۷
جمع‌آوری اطلاعات از سیگنال‌های مخابراتی (COMINT)	۴۹
جمع‌آوری اطلاعات از سیگنال‌های الکترونیکی (ELLINT)	۵۶
جمع‌آوری اطلاعات از علائم تجهیزات دشمن (FISINT)	۵۷
ماهواره‌های SIGINT	۵۷

۵۹ استفاده از SIGINT در جریان اشغال افغانستان

۶۰ نقش SIGINT در عملیات توفان صحرا

فصل چهارم: جمع‌آوری اطلاعات از منابع انسانی (HUMINT)

۷۶ کلیات

۷۷ انواع HUMINT

۷۸ اهمیت HUMINT

۷۹ انواع منابع HUMINT و انگیزه‌های آنها

۸۰ نقش HUMINT در میدان نبرد

۸۱ ضد اطلاعات، سازمان ضد جاسوسی و فعالیت‌های پنهان

فصل پنجم: جمع‌آوری اطلاعات از طریق تصویرسازی (IMINT)

۸۲ کلیات

۸۳ انواع تصاویر IMINT

۸۴ انواع سکوها و عملیات تصویرسازی در IMINT

فصل ششم: جمع‌آوری اطلاعات از منابع آشکار (OSINT)

۱۱۷ کلیات

۱۱۸ جمع‌آوری اطلاعات در عصر اطلاعات و نقش منابع باز در آن

۱۱۹ OSINT در نیروهای نظامی

۱۲۰ وضعیت OSINT در میان هم‌پیمانان آمریکا

۱۲۱ وضعیت OSINT در آسیا

۱۲۲ وضعیت OSINT در اروپا

فصل هفتم: جمع‌آوری اطلاعات از طریق سنجش و ملائمت (MASINT)

۱۲۳ کلیات

۱۲۴ وظایف و قابلیت‌های MASINT

۱۲۵ فهرست منابع

مقدمه

جنگ جهانی دوم که بسیاری از کشورها را خواسته یا ناخواسته درگیر خود کرده بود، از یک سو سرآغاز تحول اساسی در صنعت، فن‌آوری و ظهور تسلیحات نوین بود و از سوی دیگر موجب شکل‌گیری مدهیمی شده که حاوی مکتبی جدید در سانس مدیریت و تصمیم‌گیری در صحنه‌های جنگ است. مفاهیمی نظیر: مکتب و تفکر ساماندهی، پیش‌رهبردی، تحقیق در عملیات و موارد دیگر، نه تنها رهبردهای سامانی را دگرگون ساخته، بلکه مدیریت، فرماندهی و کنترل را به شدت تحت‌تأثیر خود قرار داده است. این مفاهیم گرچه نقش ارزنده‌ای در مدیریت سازمان‌ها و دستگاه‌های نظامی ایفا می‌کنند، ولی کاربرد اساسی آن در نوشتار حاضر، در فرماندهی و کنترل جنگ‌ها است؛ به‌ویژه آنکه در جنگ‌های امروزی عوامل زیادی سرنوشت افراد را رقم می‌زند و لازم است، تمامی این عوامل به نوعی در تصمیم‌گیری‌ها مدنظر باشد. افزون‌براین، بین آراء و افکار، پیوند منطقی برقرار گردد تا سرعت، دقت و درستی تصمیم‌گیری فرماندهان در کوتاه‌ترین زمان و با کم‌ترین هزینه تضمین شود. با توجه به اینکه تصمیم‌گیری برای فرماندهی صحنه‌های نبرد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، ضروری است فرماندهان تصمیم‌گیری، ابتدا اطلاعات مورد نیاز را از شیوه‌های مختلف جمع‌آوری و پس از تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده، برای نیروهای تحت امر خود دستورهای لازم را صادر نمایند. جمع‌آوری اطلاعات و به‌کارگیری آن در امور نظامی از زمان‌های خیلی قدیم وجود داشته است. شاید یکی از قدیمی‌ترین حکایت‌ها از جمع‌آوری اطلاعات در زمینه نظامی، مربوط به جنگ رومی‌ها و کارتاژها^۱ باشد. در این نبرد، مهم‌ترین عاملی که باعث غلبه رومی‌ها بر رقیب خود گردید، استفاده از شیوه‌های

^۱. Carthage

جمع‌آوری اطلاعات (جمع‌آوری از منابع انسانی)؛ یعنی جاسوسی توسط رومی‌ها، بوده است. اندیشمندان چین باستان نیز با مفاهیم این امر آشنایی داشتند. به‌گونه‌ای که سون‌تزو^۱ (اندیشمند چین باستان) اولین شخصی است که شیوه‌های مختلفی را برای جمع‌آوری اطلاعات پیشنهاد کرد.

در دوران انقلاب صنعتی، مشابه دوران کشاورزی، ولی به‌گونه‌ای گسترده‌تر، استفاده از عنصر جمع‌آوری به عنوان عاملی سرنوشت‌ساز در جنگ‌ها به‌کار گرفته می‌شد. در این دوران با کشف امواج الکترومغناطیسی دریچه جدیدی برای بشر گشوده شد و بحث تحولی اساسی در کلیه امور زندگی گردید. از یک قرن پیش به این طرف، استفاده از این نیروی جدید، بر گسترده‌گی و تنوع سلاح‌ها و جنگ‌افزارها تأثیر شگرفی گذاشت؛ از این رو همان میزان، اطلاعات، ابزارها و روش‌های جمع‌آوری اطلاعات رو به افزایش می‌باشد.

در عصر حاضر که عصر اطلاعات معروف است، گسترش اعجاب‌آور فن‌آوری اطلاعات و به‌کارگیری آن در طراحی و ساخت انواع سلاح‌ها، مباحث دفاعی را با چالش‌هایی عمده مواجه ساخته است. به‌گونه‌ای که در جنگ‌های امروزی، قدرتی برنده نهایی خواهد بود که توان ساده و پرهزینه‌تری بیشتر از ارکان مختلف فن‌آوری اطلاعات را دارا باشد.

در چند دهه اخیر با پیشرفت‌های صورت گرفته در عرصه علوم ارتباطات و طبیعتاً رویکرد سریع سامانه‌های دفاعی به استفاده از فن‌ورهای جدید الکترونیکی، کلمه ارتباطات در کنار واژه فرماندهی و کنترل قرار گرفت و اصطلاح C³ را به وجود آورد. بعد از آن با توجه به نیازمندی‌ای که در عرصه توسعه سیستم‌های جمع‌آوری اطلاعات از موقعیت‌های دشمن احساس شد، بحث دیگری به نام «اطلاعات نظیر» مطرح گردید و به

^۱.Sun Tzu

^۲.Command, Control & Communication

دنبال آن، این کلمه در کنار C³ قرار گرفت و اصطلاح C⁴I¹ را نظم بخشید. سرانجام، با گسترش حجم، کیفیت و تنوع اطلاعات و لزوم ارزیابی، تفسیر و تصمیم‌گیری فوری بر روی اطلاعات کسب شده و... نقش رایانه، بیش از پیش به عنوان یک رکن اساسی و پایداری در این سامانه حساس شده و اصطلاح C⁴I² به وجود آمد. نقش رایانه در سامانه‌های C⁴I و نقش سامانه‌های C⁴I در تقابل‌های نظامی کنونی نکارپذیر است.

جمع‌آوری اطلاعات و مرتب آن، به عنوان یک شاخه از فن‌آوری اطلاعات و هسته‌ای و سامانه C⁴I، نقش بسزایی، چه در زمان جنگ و چه در زمان صلح، بنا می‌کند. جمع‌آوری اطلاعات به فرایندی طلاق می‌شود که شامل: جمع‌آوری، ثبت، ارزیابی، تفحص، تولید و بهره‌برداری از اطلاعات است. جمع‌آوری اطلاعات که آگاهی‌ها را از نیازها، تجهیزات، امکانات و فعالیت‌های دشمن را می‌دهد، نیاز اساسی سیاست‌گذاران، فرماندهان و دست‌اندرکاران امور سیاسی و دفاعی است. هر قدر بر میزان این آگاهی افزوده شود، همان نسبت، ابهام از وضعیت دشمن کم‌تر شده و در شرایط بحرانی، تصمیم‌گیری‌ها، آسان‌تر و واقعی‌تر خواهد بود.

ضرورت شناسایی و آگاهی بیشتر از وضعیت حریفان و دشمنان در صحنه‌های جهانی و منطقه‌ای از یک سو و از سوی دیگر، اطلاع از شرایطی که یک کشور را برای ایفای نقش منطقه‌ای، جهانی و یا دست‌کم حفظ موجودیت خود، توانمند می‌سازد، اهمیت و ارزش جمع‌آوری اطلاعات دقیق، سریع و جامع را بیش از پیش مشخص می‌کند. از این‌رو عصر حاضر به «عصر اطلاعات» شهرت یافته است.

برای آنکه یک سامانه جمع‌آوری بتواند سیاست‌مداران و فرماندهان را در اتخاذ تصمیمات عملیاتی و راهبردی در حوزه‌های مختلف یاری نماید، باید با بهره‌گیری

¹.Command, Control, Communication & Intelligence

².Command, Control, Communication, Computer & Intelligence

از روش‌های مختلف، تمام نیازمندی‌های اطلاعاتی مورد نظر آنان را در امور سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، نظامی و ... از منابع مختلف به دست آورد.

در این نوشتار، نگارنده بر آن است، ضمن مروری بر تاریخچه جمع‌آوری اطلاعات، روش‌های مختلف جمع‌آوری اطلاعات را تشریح نماید؛ از این رو بخش‌های مختلف کتاب عبارتند از:

۱. فصل اول به مفاهیمی چون تاریخچه و فلسفه پیدایش جمع‌آوری اطلاعات، مراتب آن و می‌پردازد.
۲. فصل دوم تأثیر جمع‌آوری اطلاعات بر کارایی نیروهای نظامی و به‌ویژه نقش آن در سامانه CFI تشریح می‌شود.
۳. فصل سوم به جمع‌آوری اطلاعات سیگنالی (SIGINT) می‌پردازد.
۴. فصل چهارم جمع‌آوری اطلاعات از منابع انسانی (HUMINT)^۱ را تحلیل و بررسی می‌کند.
۵. در فصل پنجم، جمع‌آوری اطلاعات از طریق تصویربرداری و عکاسی (IMINT)^۲ بررسی می‌شود.
۶. در فصل ششم، جمع‌آوری اطلاعات از منابع آشکار (OSINT)^۳ توضیح داده می‌شود.
۷. در فصل هفتم، جمع‌آوری اطلاعات از طریق سنجش و علائم (MASINT)^۴ تشریح می‌گردد.

^۱. Human Intelligence

^۲. Imagery Intelligence

^۳. Open Source Intelligence

^۴. Measurement & Signature Intelligence